

SITUAȚIA ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2011-2012, REFLECTATĂ ÎN RAPOARTELE AGENȚIEI PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE (FRA)*

Prima secțiune a Raportului pe anul 2012, intitulată *Protejarea drepturilor fundamentale în vremuri de criză*, se referă la trei aspecte importante: criza socio-economică, criza politică și criza constituțională. Sub aspectul crizei socio-economice, se menționează că în România anului 2011, 40% din populație se află în situația de risc de sărăcie și excluziune socială. Criza socio-economică ridică problema conformității măsurilor de austeritate cu drepturile sociale garantate de dreptul european – în cazul României, aceasta s-a concretizat în cauza *Corpul Național al Polițiștilor*, în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a fost chemată să se pronunțe asupra întrebării dacă reducerile de salarii de 25%, datorate crizei economice și necesității echilibrării bugetului de stat¹, îi îndreptățesc pe salariați la obținerea unei compensații conform Cartei drepturilor fundamentale ale UE în privința dreptului la proprietate, egalitate și nediscriminare. Curtea de Justiție a UE și-a declinat competența, motivând ca legile în cauza nu reprezentau o transpunere a dreptului European în legislația națională². Raportul FRA menționează că există o jurisprudență națională privind legalitatea anumitor măsuri de austeritate în raport cu Carta Drepturilor Fundamentale ale UE, în cazul României fiind vorba de legea privind pensiile speciale acordate foștilor militari, polițiști și membrii ai personalului penitenciarelor, judecători și grefieri, membri ai corpului diplomatic, deputați și senatori³.

În ceea ce privește criza constituțională, Raportul FRA pe anul 2012 face o amplă referire la România și la evenimentele politice ce au avut loc în vara aceluși an, arătând că acestea au ridicat semne de întrebare cu privire la poziția Curții Constituționale și a Avocatului Poporului, la problema referitoare la cine reprezintă România în cadrul Consiliului Uniunii Europene, la regulile de desemnare a procurorului general sau a directorului

Direcției Naționale Anticorupție (DNA), la întrebarea dacă Monitorul Oficial al României ar trebui să se afle sau nu sub controlul guvernului⁴. Se face referire la faptul că Primul-ministru român și Secretarul general al Consiliului Europei au solicitat avizul Comisiei de la Veneția asupra situației din România; acest aviz a fost publicat la finele anului 2012⁵ și sublinia faptul că orice Constituție trebuie să permită „o bună funcționare a instituțiilor, bazată pe cooperarea lor loială”. De asemenea, Comisia Europeană a elaborat un raport privind Mecanismul de Cooperare și Verificare (24 septembrie 2012), raport ce cuprinde recomandări privind: respectul statului de drept și a independenței puterii judecătorești, reforma sistemului judiciar, responsabilizarea aparatului judiciar, coerența și transparența procesului judiciar, eficacitatea acțiunii judiciare, integritatea și lupta împotriva corupției. Situația din România a fost examinată din nou de către Comisia Europeană la începutul anului 2013, formulându-se noi recomandări și constatându-se că „a fost restabilit respectul Constituției și al deciziilor Curții Constituționale”⁶.

Raportul FRA arată în continuare că ceea ce a permis exprimarea opiniilor Comisiei europene în privința situației din România a fost existența Mecanismului de Cooperare și Verificare (MCV) adoptat de România și Bulgaria în 2007, în preajma aderării lor la UE. În cadrul MCV sunt conturate criteriile de referință în ceea ce privește reforma

⁴ A se vedea Nicolescu, A (2012), „Romanian politics: struggling with the grass roots and digging for democracy”, *Epin Commentary* 11, Bruxelles, Centre for European Policy Studies.

⁵ Consiliul Europei, Comisia de la Veneția (2012d), *Aviz privind compatibilitatea cu principiile constituționale și ale statului de drept a măsurilor adoptate de Guvernul și Parlamentul României cu privire la alte instituții ale statului și ordonanța de urgență modificând Legea nr.47/1992 asupra organizării și funcționării Curții Constituționale, ca și ordonanța guvernamentală de urgență modificând și completând Legea nr.3/2000 asupra organizării unui referendum în România*, adoptată de Comisia de la Veneția în a 93-a sesiune plenară (Veneția, 14-15 decembrie 2012), CDL-AD(2012)026.

⁶ Comisia Europeană (2013), *Raportul Comisiei la Parlamentul European și la Consiliu privind progresele realizate de România în cadrul mecanismului de cooperare și verificare*, COM (2013)47 final, 30 ianuarie 2013.

* Cercetare efectuată în cadrul Institutului Român pentru Drepturile Omului de către Ana Maria Beșteliu, cercet. șt.

¹ Legea nr. 118/2010 și Legea nr. 285/2010.

² CJUE. C-434/11, *Corpul Național al Polițiștilor c. Ministerul Administrației și Internelor și alții*, hotărârea din 14 decembrie 2011.

³ Curtea Constituțională, Hotărârea nr.1471 în cazul 4786-4790D/2010, 8 noiembrie 2011.

puterii judecătorești, integritatea, prevenirea și lupta împotriva corupției la nivel înalt și lupta împotriva corupției în sectorul public.

În capitolul I, privitor la azil, imigrare și integrare, raportorul FRA face referire la Legea nr.122 privind dreptul la azil și Legea privind regimul străinilor în România, care stipulează, printre altele, termenele de introducere a unui recurs în cazul unei cereri de azil în regim obișnuit (10 zile în legislația română) și în regim accelerat. Se menționează că procedurile Dublin II au în general cele mai scurte termene de introducere a unui recurs, cel mai scurt termen fiind înregistrat în România (2 zile); aceasta, spune raportorul, împiedică pregătirea temeinică a recursurilor în majoritatea cazurilor.

În continuarea acestui capitol se arată că legislația română prevede soluții alternative la privarea de libertate în cazul imigranților ilegali, tendința încurajată de UE, aceste soluții fiind introduse în România până la sfârșitul anului 2011 și constând în prezentarea periodică la structurile din teritoriale ale Oficiului Român pentru Imigrări⁷ și consemnarea domiciliului străinilor aflați în această situație. În anul 2012 se arată că dintre imigranții ilegali aflați pe teritoriul României, 668 s-au aflat în regim de detenție, iar 206 s-au aflat într-un regim alternativ privării de libertate. Raportul FRA se referă și la cazurile de returnare forțată, în special la controlul acesteia; se apreciază că activitatea de control a returnării forțate oferă beneficii atât persoanei care face obiectul returnării, cât și organului însărcinat să execute această măsură. În cazul României, independența organului de control nu era asigurată în 2011, acesta fiind același cu organul însărcinat cu efectuarea returnării forțate, adică Oficiul Român pentru Imigrări. Totodată, se subliniază faptul că, datorită modificărilor aduse Legii privind regimul străinilor, controlul mecanismului returnării forțate s-a îmbunătățit, fiind finanțat în întregime din fonduri europene. Astfel, România, alături de jumătate din statele membre ale UE, s-a angajat să reducă sau să elimine apatridia.

Politicile de integrare a străinilor reprezintă un subiect important analizat de Raportul FRA 2012. România își concentrează eforturile pe integrarea resortisanților țărilor terțe, responsabilitatea

revenind Ministerului Administrației și Internelor⁸ prin educație (orientare culturală) și cursuri de limba română, procesul de integrare fiind realizat și cu participarea majorității (creșterea sensibilității la diversitatea socială, schimburi interculturale, sensibilizarea administrației publice, instituții și servicii de sprijin competente). Se arată că România se află printre statele UE care au o strategie de integrare a migranților și un plan pentru supravegherea acestui proces, urmărindu-se indicatori ca: educația, încadrarea în muncă, incluziunea socială⁹.

Capitolul II, *Controlul frontierelor și politica referitoare la vize*, prezintă mecanismele de evaluare Schengen și drepturile fundamentale, arătând că în 2010 și 2011 au avut loc 14 evaluări în 7 state membre ale UE, printre care și România, recomandările primite de țara noastră fiind legate de aspecte tehnice și organizatorice, nu de aspecte privitoare la drepturile omului. Tot în același capitol, referitor la dreptul de a formula un recurs împotriva unei decizii de refuz, anulare sau revocare a vizei, raportul menționează că odată cu aderarea României la spațiul Schengen, aceste probleme vor fi examinate de către Ministerul Afacerilor Externe, conform legislației românești¹⁰.

Raportul FRA 2012 constată că responsabilitatea pentru pasagerii aflați în tranzit în aeroporturi, neautorizați să intre pe teritoriul țării respective, revine companiilor aeriene, dar că în România nu există o alternativă de asigurare a nevoilor de bază ale acestor pasageri, în cazul în care compania de transport nu își îndeplinește obligațiile. De asemenea, se are în vedere introducerea de bariere automatizate la frontiera de stat din aeroportul bucureștean. Privitor la politica comună a vizelor în UE, Raportul FRA 2012 arată că s-au făcut modificări la regimul vizelor, în sensul că resortisanții țărilor terțe nu au nevoie de o viză de tranzit aeroportuar pentru UE, dacă au un permis de ședere sau o viză pentru România, chiar dacă aceasta nu face încă parte din Spațiul Schengen.

În capitolul III, referitor societatea informațională și protecția datelor cu caracter personal, se subliniază mai întâi necesitatea

⁷ În prezent Inspectoratul General pentru Imigrări, potrivit Legii nr. 118/2012, publicată în M. Of., I, nr. 461 din 9 iulie 2012.

⁸ Ministerul Administrației și Internelor (2011), *Programul Anual 2011 din cadrul Fondului European pentru Integrarea Resortisanților din Țări Terțe*.

⁹ Hotărârea Guvernului României nr.498/2011 pentru aprobarea Strategiei Naționale privind Imigrația pentru perioada 2011-2014.

¹⁰ Legea nr. 157/2011.

asigurării independenței autorităților însărcinate cu protecția acestor date (în cazul României, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal). În al doilea rând, raportul se referă la conservarea datelor cu caracter personal și în particular la Directiva 2006/24/CE, care obligă operatorii telefonici și furnizorii de acces la internet, să conserve date de trafic complete, dar nelegate de conținutul comunicațiilor internet sau telefonice. În raportul de evaluare asupra acestei directive se arată că aceasta nu corespunde normelor de respectare a drepturilor fundamentale privitoare la viața privată și la protecția datelor cu caracter personal. Au existat o serie de țări care s-au alăturat acestei opinii, criticând directiva menționată, printre care și România: la 21 decembrie 2011, Senatul reunit în ședință plenară a respins în unanimitate noua propunere legislativă, aceasta fiind urmare a unei decizii a Curții Constituționale din 2009 care a estimat că legislația națională de transpunere a directivei este contrară Constituției¹¹.

În al treilea rând, raportul 2011 se referă la datele conținute în registrul privind numele pasagerilor (PNR – Passenger Name Record) și la proiectul de directivă referitoare la elaborarea unui sistem european de colectare și analiză a PNR, proiect asupra căruia Parlamentul României, ca și cel al altor state, a exprimat anumite îndoieli. Astfel, Senatul a emis un aviz asupra acestui proiect de directivă, considerând că acesta respectă principiul subsidiarității, dar nu și cel al proporționalității. Senatul a considerat că unele definiții privind datele personale ce vor fi colectate sunt imprecise și că hotărârile ce ar putea avea repercusiuni importante nu trebuie luate pe baza prelucrării automatizate a datelor din PNR¹².

Capitolul IV, *Drepturile și protecția copilului*, menționează mai multe aspecte cu privire la anul 2011. Astfel, toate statele membre ale UE au interzis pedepsele corporale aplicate copiilor în școli și instituții penale. Până în octombrie 2011 existau doar 16 state, printre care și România, ce interziceau orice formă de pedeapsă corporală, inclusiv în cadrul familiei și a caselor de copii.

Un alt aspect analizat îl reprezintă Directiva

2011/92/UE referitoare la combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile, statele membre ale UE dispunând de un termen de 2 ani pentru a transpune această directivă în legislația națională. Referitor la traficul de persoane, respectiv minori, în aprilie 2011, UE a adoptat Directiva 2011/36/UE privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, documentul conținând aspecte importante legate de protecția copilului. România se numără printre statele care în 2011 au elaborat o legislație și o politică de luptă împotriva traficului de persoane, reformele juridice referindu-se și la lărgirea definiției date traficului de persoane, în așa fel încât aceasta să conțină și alte forme de exploatare, cum ar fi cerșetoria organizată cu copii.

O altă problemă legată de acest aspect o constituie penuria de date privind numărul victimelor traficului de persoane și modul în care sunt colectate informațiile de la diferite surse. Se menționează că în România, Inspectoratul General al Poliției a fost însărcinat să realizeze o bază națională de date ce conține toate informațiile referitoare la victime și la autorii de trafic de persoane, colectate de diferite organizații, inclusiv ONG-uri. Inspectoratul trebuie să publice un raport statistic în fiecare semestru.

Protocolul facultativ la Convenția privind Drepturile Copilului a fost semnat de România în 2012, dând astfel posibilitatea copiilor și reprezentanților lor, să introducă un recurs în fața Comitetului pentru Drepturile Copilului al ONU. În 2012 România a modificat legea asupra prevenirii și combaterii violenței în familie, permițând tribunalelor să informeze din proprie inițiativă autoritățile locale atunci când estimează că un copil are nevoie de o protecție specială¹³. Tot în anul 2012, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a hotărât că a existat, în cauza *C.A.S. și C.S. c. României*, o violare a art. 3 (interdicția tratamentelor inumane și degradante și ancheta efectivă) și a art. 8 (dreptul la respectul vieții private și a căminului) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fiind vorba de ancheta privitoare la violarea unui copil de șapte ani, anchetă care a durat cinci ani¹⁴. În hotărârea sa definitivă, CtEDO a recunoscut obligația statelor

¹¹ Decizia nr.1258, 8 octombrie 2009.

¹² Senatul Parlamentului României, *Aviz asupra proiectului de directivă a Parlamentului European și al Consiliului, referitor la utilizarea datelor din registrul numelui pasagerilor pentru prevenirea și detectarea infracțiunilor teroriste și a formelor grave de criminalitate*, 6 aprilie 2011.

¹³ Legea nr.25/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr.217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie.

¹⁴ CtEDO, *C.A.S. și C. A. c. României*, nr.26692/05, 20 martie 2012.

de a demara prompt o anchetă efectivă în cazurile de violență la adresa copiilor.

Sub raportul implicării copiilor în procedurile judecătorești, Comisia Europeană și FRA au realizat în 2012, o anchetă la care au participat 574 de persoane (judecători, avocați, asistenți sociali, psihologi) din zece state membre ale UE, printre care și România. Se menționează că în România, problemele financiare și lipsa resurselor umane reprezintă o piedică în calea îmbunătățirii condițiilor implicării copiilor în procedura judiciară (ca martori sau ca victime), lipsa fondurilor determinând Consiliul Superior al Magistraturii să se pronunțe împotriva creării de tribunale specializate pentru copii¹⁵. În ceea ce privește copiii solicitanți de azil în România, raportul FRA menționează, pentru anul 2012, repartitia cererilor de azil în funcție de vârstă, arătând că au existat 2510 cereri dintre care 3,8% aveau vârsta cuprinsă între 0-13 ani, 5,9% (14-17 ani), 78,2% (18-34 ani), 12% (35-64 ani), 0,2% (mai mult de 64 de ani).

În capitolul V, sub aspectul egalității și al nediscriminării, raportul FRA pe anul 2011 analizează și trece în revistă diversele tipuri de discriminare și menționează organismele naționale de promovare a egalității și mandatele lor, respectiv Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), cu mandat cvasijudiciar, care se ocupă de toate tipurile de discriminare, atât în mediul profesional cât și în afara acestuia (educație, bunuri și servicii, locuințe etc.). Analiza FRA arată că în 2011 discriminarea multiplă era menționată în legislația națională a 6 state membre UE, printre care și România (Legea privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare), ea nefiind însă definită, tendința legislatorului fiind aceea de a se referi la o „dublă” discriminare. Raportul pe anul 2012 face referire la hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) în cauza *B. c. României*, privind vulnerabilitatea intersecțională a femeilor cu dizabilități și obligațiile pozitive ce revin statului¹⁶. Cazul se referă la o femeie prezentând tulburări psihosociale, internată de mai multe ori împotriva voinței ei, din cauza stării sănătății sale mintale. Reclamanta a susținut că a fost victima unei tentative de viol, dar autoritățile naționale au considerat că declarațiile sale nu prezintă încredere

¹⁵ Consiliul Superior al Magistraturii (2013), Opinia 25491/1154/23.10.2012, 23 octombrie 2012.

¹⁶ CtEDO, *B. c. României*, nr.42390/07, 10 ianuarie 2012.

din cauza stării sale de sănătate mintală și cazul a fost clasat. CtEDO a considerat că această poziție a autorităților a compromis eficacitatea procedurii, fiind în contradicție cu art. 3 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care interzice tortura și relele tratamente și prevede ca statele să asigure o protecție adecvată și să demareze fără întârziere o anchetă efectivă în cazul oricăror alegații de rele tratamente, mai ales în cazul persoanelor vulnerabile.

Referitor la discriminarea bazată pe sex, raportul FRA arată că în România, între 2008 și 2010, diferența dintre nivelul de remunerație al bărbaților și al femeilor a crescut cu 3,5% în favoarea bărbaților.

În cadrul discriminării bazată pe orientarea sexuală și identitatea sexuală (LGBT – lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali), raportul 2011 face referire la România sub două aspecte: libera circulație și dreptul civil pentru persoanele LGBT și recunoașterea juridică a persoanelor transsexuale. Astfel, România a adoptat o modificare a definiției termenului „membru de familie” pentru a include și partenerii de același sex, în scopul de a permite libera circulație și întregirea familiei¹⁷. Raportul FRA înregistrează o contradicție între modificarea definiției de mai sus și Ordonanța Guvernului nr.80/2011, art. 1(20), care interzice echivalarea sau înregistrarea certificatelor emise de autorități străine pentru parteneriatele civile sau căsătoriile homosexuale contractate în străinătate. Această echivalare a certificatelor este o condiție pentru intrarea sau șederea în România a soților sau partenerilor și recunoaște doar uniunile dintre bărbați și femei.

Se menționează că în 2012, Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) a trebuit să se pronunțe asupra unui caz de discriminare privind orientarea sexuală, în baza Directivei 2000/78 asupra încadrării în muncă. Cauza se referă la declarația în media a unui reprezentant al unui club de fotbal, conform căreia nici un jucător homosexual nu va fi acceptat în echipă¹⁸. Tot în anul 2012 s-au înregistrat cazuri de violență sau de împiedicare a desfășurării evenimentelor sau măsurilor LGBT (lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali) în

¹⁷ Legea nr.287/2009 privind Codul Civil. Legea discriminării 137/2000 (Ordonanța Guvernului 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, 8 februarie 2007).

¹⁸ CJUE, C-81/12, *Asociația ACCEPT c. Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării*, cerere prezentată de Citea de Apel București, 14 februarie 2012.

mai multe țări europene, printre care și România, aducându-se astfel atingere libertății de expresie și de întrunire pașnică a acestor persoane.

Privitor la recunoașterea juridică a persoanelor transsexuale, FRA arată că România, în cadrul Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” (INML), a adoptat o nouă metodologie pentru evaluarea cazurilor de „tulburări de identitate sexuală”. Conform anumitor organizații LGBT, există mai multe elemente din această metodologie care ar putea atinge dreptul la viața privată, în măsura în care ele afectează integritatea fizică și mentală, cât și demnitatea persoanei în cauză.

Conform metodologiei române, precizează raportul FRA, procesul de determinare a transsexualității durează trei ani (trei faze). INML poate întrerupe oricând evaluarea dacă persoana în cauză nu urmează recomandările sau nu respectă exigențele impuse. Timp de doi ani, persoana este supusă multor teste, spitalizărilor și unei psihoterapii obligatorii. Este prevăzută și o anchetă socială, realizată de autoritățile locale de la domiciliul persoanei, autorități care pot interoga membrii familiei, colegi de serviciu, vecini. Persoana în cauză trebuie de asemenea să participe la activități într-un mediu în care predomină persoanele de sexul ales de ea și trebuie să aibă relații directe cu persoane care au suferit o schimbare de sex, cât și cu persoane care au ales să nu se supună unei operații de schimbare de sex.

Referindu-se la discriminarea persoanelor cu dizabilități, Raportul FRA din 2011 pune accentul pe Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD), arătând că în 2011 România a ratificat Convenția, dar nu și Protocolul facultativ. Aceeași mențiune se face și în Raportul 2012, arătându-se că România nu a ratificat încă Protocolul facultativ al CRPD, dar că există o accelerare a procesului de implementare a unor mecanisme de urmărire a respectării CRPD prin intermediul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, fără a avea încă un organism bine definit pentru această monitorizare.

O altă referire la situația din România anului 2011 se face în privința accesibilității fizice la diverse clădiri a persoanelor cu dizabilități, subliniindu-se că în țara noastră s-au lansat politici și programe pentru ameliorarea accesibilității¹⁹. În

¹⁹ Proiect (2011), Hotărâre de Guvern privind aprobarea indicatorilor tehnico-economici pentru 210 obiective de investiții, grădinițe cu program normal cu două săli de grupă, cuprinse în Proiectul „Reforma educației timpurii în România”, componentele 1.a, 1.b, 1.c.

anul 2012 FRA a publicat un raport intitulat *Alegere și control: dreptul la autonomie*, în cadrul căruia s-au realizat numeroase interviuri, inclusiv în România, examinând felul în care persoanele suferind de tulburări mentale și persoanele handicapate mental, trăiesc principiile autonomiei, incluziunii și participării; raportul arată că în anumite enclave și sisteme, aceste persoane sunt deseori excluse din viața obișnuită a comunității și că abordarea unor domenii-cheie la nivel politic, legislativ și practic, ar contribui mult la realizarea dreptului la viață independentă al persoanelor cu dizabilități în cadrul UE.

În cadrul discriminării bazate pe vârstă, Raportul pe 2011 notează situația pe piața muncii a persoanelor tinere (15-24 ani) și vârstnice (55-64 ani). Astfel, se arată că peste 20% din tineri și 40% din persoanele vârstnice, erau angajate în al patrulea trimestru al anului 2011 (ambele procente fiind mai mici decât media pe UE), în timp ce șomajul la tineri în 2011 a fost de peste 20% (cu puțin peste media UE).

În capitolul VI, referitor la rasism și discriminare etnică, evoluția și tendințele crimelor rasiale semnalate oficial indică faptul că în 2011 nu s-a semnalat nici o crimă rasială legată de situația romilor în UE. În decembrie 2012, arată raportul, statutul sistemului de colectare a datelor privind crimele rasiale, antirome, antisemite, islamofobe/antimusulmane și extremiste (de dreapta), indică, pentru România, un număr limitat de date privind un număr mic de incidente, informațiile nefiind publicate.

În continuare, raportul FRA face o analiză aprofundată și extinsă, referindu-se mai întâi la două anchete realizate în 2011, la care a luat parte și România, anchete realizate de către FRA și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Banca Mondială și Comisia Europeană. Cercetările analiștilor s-au axat pe gospodăriile rome (14925) și gospodăriile non-rome din imediata vecinătate (7278), astfel încât cele două eșantioane să fie compatibile sub aspect funcțional, ele împărțind același mediu, piața de muncă și infrastructuri sociale. Concluziile anchetelor au fost că, sub aspectul celor patru factori principali (sănătate, educație, muncă și locuințe), situația romilor este în medie mai rea decât a non-romilor trăind în imediata vecinătate.

Un prim aspect amintit de raportul FRA asupra situației romilor din România, îl constituie discriminarea din domeniul sănătății, unde se

notează cazul semnalat în 2009 de *Sastipen* (rețea romă pentru sănătate), referitor la o presupusă discriminare a trei femei rome cărora un ginecolog al unui spital din Târgul Neamț a fost acuzat că le-a refuzat accesul la serviciile de sănătate și a atentat la dreptul lor la demnitate personală. În iulie 2010, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a constatat discriminarea, iar Colegiul Medicilor a inițiat o anchetă și a respins plângerea. *Sastipen* a contestat această decizie în noiembrie 2010, cazul aflându-se în 2011 în fața Colegiului Medicilor din România. În raportul 2012 se menționează ancheta realizată pe 607 adulți romi cu vârsta mai mare de 18 ani, studiu în care s-a constatat că 32% au declarat că în cele 12 luni precedând ancheta, au fost victimele discriminării în ceea ce privește accesul la sănătate în caz de boală, de nevoie de tratament și de intervenție chirurgicală, iar 27% au declarat că au fost victimele discriminării în cazul accesului la îngrijiri medicale de urgență²⁰.

Al doilea aspect legat de situația romilor se referă la sistemul educațional. Astfel, un studiu efectuat în România și finanțat în parte de UNICEF, asupra participării, frecvenței școlare și experiențelor de discriminare ale romilor, a arătat că 39,9% din 985 părinți romi chestionați între decembrie 2009 și ianuarie 2010 cred că, în cadrul școlii, copiii lor sunt tratați mai puțin bine decât copiii care nu sunt romi. Dintre cei chestionați, 12,5% consideră că numărul crescut de abandonuri școlare în rândul romilor se datorează tratamentului inechitabil suferit de aceștia în sistemul educațional. Studiul mai arată că aproximativ 60% din copiii romi din învățământul preșcolar frecventează instituții segregate, în care mai mult de 50% din copii sunt romi.

Tot cu privire la discriminarea etnică în domeniul educației, România a făcut parte dintr-un grup de 8 state supuse unei anchete comparative, începând cu anul 2009. Acest studiu asupra *Diferențelor etnice în sistemul educațional și perspectivele divergente pentru tineretul urban într-o Europa lărgită*, a fost realizat pe 5000 de elevi migranți și romi din a doua generație, cu vârste cuprinse între 14-17 ani, aflați în ultimul an de învățământ obligatoriu. Concluziile acestui studiu, publicate la sfârșitul lunii decembrie 2010, menționează: „copiii minorităților vizibile sunt, în

cursul școlarizării, în permanență confrunțați cu condiții și practici cotidiene care îi expun, în final, unor inconveniente importante legate de nivelul reușitei și evoluției lor”. Se amintește de asemenea că aceste condiții și practici duc la o neîncetată reiterare a inegalităților etnice.

Raportul FRA 2012 arată că în România „continuă să fie semnalate cazuri de copii romi plasați în școli pentru copii cu dizabilități, în școli sau clase separate” și că „mai multe decizii ale Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării au arătat caracterul discriminatoriu al acestei practici”²¹.

Al treilea aspect legat de situația romilor se referă la locuințe. Centrul European pentru drepturile romilor a publicat în decembrie 2010 un raport care a inclus și România: *Sfidarea normelor: locuințe necorespunzătoare în comunitățile de romi*. Acest raport arată că există dificultăți pentru comunitatea romă în ceea ce privește accesul la locuințe sociale: solicitarea unei asemenea locuințe poate întâmpina un refuz fără explicații sau solicitanții romi pot fi supuși unor rele tratamente de către funcționari. În acest sens, un raport al Amnesty International, publicat în 2011 arată că „în ciuda obstacolelor întâmpinate de comunitatea romă în ceea ce privește accesul la locuințe corespunzătoare, criteriile folosite de autoritățile locale pentru atribuirea de locuințe sociale nu țin cont de romi”. În opinia FRA, același raport estimează că „lipsa unui cadru juridic adecvat ce integrează normele internaționale ale drepturilor omului și discriminarea difuză la adresa romilor, au condus la violări generalizate ale dreptului la locuință, ca și la expulzări forțate” (Amnesty International, Londra, iunie 2011, *Mind the legal gap: Roma and the right to housing in Romania*).

Raportul FRA pe anul 2011 dă ca exemplu de segregare rezidențială construirea de către autoritățile din Baia Mare, a unui zid cu o înălțime de trei metri, în jurul unui cartier locuit aproape în exclusivitate de romi. Decizia de a construi acest zid a fost criticată de Amnesty International și Romani Criss și a determinat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării să lanseze o anchetă²².

²¹ Consiliul European, Comitetul consultativ al convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, 2012, p. 8.

²² Romani Criss, Amnesty International, Asociația „Șanse egale”, 2011, Scrisoare deschisă – „Oprăți acțiunea de ghettoizare a romilor de către municipalitatea din Baia Mare”.

²⁰ Romani CRISS și TOTEM Communications (2011), *Stereotipuri, prejudecăți și discriminare etnică: Perspectiva Romilor*.

În 2012, în România s-a semnalat un caz de discriminare în ceea ce privește dreptul la locuință, fiind vorba de un anunț de închiriere ce menționa „studenți și romi să se abțină”²³. Raportul FRA 2012 arată că romii sunt confrunțați cu evacuări forțate, demontarea taberelor și repatrieri. Astfel, Franța și România au semnat un acord pe doi ani privind reinserarea a 80 de familii de romi în România²⁴. Amnesty International a prezentat în 2012 un raport intitulat *Baze nesigure. Garanții dreptul la locuință în România*, în care se consideră că legislația și în practica din România nu respectă, nu protejează și nu asigură într-un mod eficient dreptul la o locuință corespunzătoare pentru toți cetățenii săi²⁵. Raportul FRA 2012 prezintă în continuare exemplul a 300 de familii de romi ce au fost evacuați forțat și reînștalați într-o uzină chimică dezafectată. Ca urmare a contactului cu substanțe toxice 22 de copii și 2 adulți au trebuit să fie spitalizați²⁶.

Al patrulea aspect legat de situația romilor se referă la accesul pe piața muncii. Astfel, Banca Mondială a publicat în septembrie 2012 un raport intitulat *Reducerea vulnerabilității și promovarea activității independente a romilor în Europa de Est prin sprijin financiar*. Acesta se referă la o perioadă precedentă de cinci ani și analizează situația în cinci țări, menționând că în România se semnalează cei mai scăzuți indici de discriminare în acest sens.

Capitolul VII al Raportului se referă la participarea cetățenilor europeni la funcționarea democratică a UE, cu alte cuvinte, la modalități de punere în aplicare a principiilor democrației și la evoluția practicilor democratice în cadrul UE și a țărilor membre. În ceea ce privește dreptul de vot și tendințele naționale, se menționează că în România în 2011, erau în studiu propuneri de legi privind ameliorarea dreptului de vot al cetățenilor rezidenți în străinătate, ca și o propunere referitoare la introducerea votului prin corespondență.²⁷ De

²³ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Decizia nr.103, 28 martie 2012.

²⁴ France Ministre des Affaires étrangères (2012), *Déplacement conjoint de MM. Valls et Cazeneuve en Roumanie (12 et 13 septembre 2012)*.

²⁵ Amnesty International (2012b), *Unsafe foundations. Secure the right to housing in Romania*, London, Amnesty International.

²⁶ Consiliul Europei, Comisarul pentru drepturile omului (2012c), *România: îngrijorarea Comisarului privind relocarea romilor într-o clădire contaminată*, Comunicat de presă, 7 iunie 2012.

²⁷ Ministerul Afacerilor Externe, 2011, Proiect de lege.

asemenea, Raportul din 2012 arată că în România, cetățenii UE de altă naționalitate nu pot fi membri ai executivului (aplicarea restricțiilor art. 5, paragraful 3 al Directivei 94/80/CE).

Referitor la dreptul de vot al persoanelor cu dizabilități în România, în 2011, Comisia Electorală a inițiat consultări cu organizațiile persoanelor cu dizabilități, consultări care au avut ca obiect principal obstacolele fizice întâmpinate în birourile de votare. Vorbind despre dreptul la vot al persoanelor cu handicap mintal și al persoanelor cu tulburări mintale, atât Raportul FRA din 2011, cât și cel din anul 2012, menționează că România exclude aceste persoane de la participarea la viața politică, stabilind o legătură între dreptul de vot și capacitatea juridică a persoanei respective.

Prima inițiativă cetățenească europeană a fost înregistrată la 9 mai 2012 (*Fraternitate 2020-Mobilitate. Progres. Europa*), la propunerea unui comitet de cetățeni ce numără și rezidenți români și având ca obiectiv „ameliorarea programelor de schimb ale UE - cum ar fi Erasmus sau Serviciul voluntar european – în vederea contribuirii la o Europă unită, fondată pe solidaritatea între cetățeni”²⁸.

Capitolul VIII se referă la o justiție independentă și eficientă. În privința României se amintește că în 2011, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a emis 58 de hotărâri constatând cel puțin o violare, dintre care 9 hotărâri se refereau la dreptul la un proces echitabil și 10 hotărâri se refereau la violări legate de durata procedurii. În 2012 au existat 70 de hotărâri ale CtEDO privind cel puțin o încălcare a drepturilor omului, 13 violări ale dreptului la un proces echitabil și 10 violări privind durata procedurilor. În ceea ce privește ultimul aspect, se constată că în România judecătorii pot fixa termene mai scurte pentru înfățișări și pot lua măsuri pentru a constrânge părțile să prezinte probele și să-și îndeplinească obligațiile fără întârzieri, iar documentele, inclusiv citațiile, pot fi transmise inclusiv prin curier electronic.²⁹

În anul 2012, Comisia de la Veneția și-a

²⁸ Comisia Europeană (2012e), *Lansarea primei inițiative cetățenești europene, cu ocazia zilei Europei*, Comunicat de presă, Bruxelles, 8 mai 2012.

²⁹ Legea nr.202/2010, privind anumite măsuri pentru accelerarea procedurilor judiciare, 25 octombrie 2010. Legea nr.134/2010 privind Codul de procedură civilă, 1 iulie 2010. Legea nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, 1 iulie 2010.

exprimat preocuparea privind România. Avizul³⁰ acestei comisii s-a concentrat, arată raportul, „asupra hotărârilor guvernamentale și parlamentare ce afectau Curtea Constituțională și Avocatul Poporului. Comisia de la Veneția a insistat asupra îngrijorării sale privind recurgerea frecventă la ordonanțe de urgență guvernamentale, atât de către majoritatea politică precedentă, cât și de cea actuală, ceea ce reprezintă un risc pentru democrație și statul de drept în România. Au fost evocate propunerile unor reprezentanți ai instituțiilor de stat, ce dovedeau o lipsă îngrijorătoare de respect pentru alte instituții publice, cum ar fi Curtea Constituțională, garant al supremației Constituției”.

Capitolul IX se referă la drepturile victimelor infracționalității, inclusiv persoanele LGBT victime ale infracțiunilor motivate de prejudecăți. În acest sens, raportul FRA 2011 constată că deși Decizia-cadru 2008/913/JAI se referă doar la discriminarea cu caracter rasist sau xenofob, numeroase state membre ale UE, printre care și România, au lărgit definițiile din dreptul penal pentru a cuprinde și alte categorii protejate. Raportul 2012 arată că în România au existat un număr limitat de date oficiale privind infracțiunile motivate de ură, numărul incidentelor, ca și al motivelor discriminării fiind mic și în general, informațiile nu au fost publicate.

În ceea ce privește numărul de victime ale criminalității care au solicitat despăgubiri, raportul arată că în 2012, „8 victime din 13 care au cerut despăgubiri financiare le-au primit, comparativ cu 7 din 12 în 2011 și 8 din 21 în 2010, conform informațiilor furnizate de Ministerul de Justiție din România”. Totalul despăgubirilor plătite a fost de 10120 EUR (45538 RON). Datele primite arată, de asemenea, diferențe regionale: mai puțin de jumătate din tribunale (15 din 40) au primit cereri de despăgubiri ale victimelor infracțiunilor în perioada 2010-2012.

³⁰ Consiliul Europei, Comisia Europeană pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția) (2012a), *Aviz privind compatibilitatea cu principiile constituționale și ale statului de drept, a măsurilor adoptate de Guvernul și Parlamentul României cu privire la alte instituții ale statului și ordonanța guvernamentală de urgență pentru modificarea Legii nr.47/1992 asupra organizării și funcționării Curții Constituționale, ca și Ordonanța guvernamentală de urgență pentru modificarea și completarea Legii nr.3/2000, asupra organizării unui referendum în România*, adoptată de Comisia de la Veneția în cadrul celei de a 93-a ședințe plenare (Veneția, 14-15 decembrie 2012), CDL-AD (2012)026.

Raportul FRA arată că în martie 2012 România a amendat Legea nr.217/2003³¹ privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Această lege prevede formarea de echipe ce au în compoziție membrii aparținând mai multor organisme (reprezentanți ai poliției, ai autorităților sanitare locale, asistenți sociali, autorități de protecție a copilului, ONG-uri etc.), în vederea prevenirii și combaterii violenței în familie la nivel local. Se va definitiva o strategie națională, precum și un mecanism intern de coordonare și control a măsurilor luate.

Capitolul X se referă la statele membre UE și obligațiile lor internaționale în privința drepturilor omului. Astfel, Comitetul European pentru Drepturile Sociale (CEDS) evaluează la fiecare patru ani gradul de implementare al dispozițiilor Cartei Sociale Europene (CSE) din 1961 și 1996, ca și Protocolul adițional din 1988. Există patru grupuri tematice de dispoziții, în fiecare an raportându-se asupra unui grup tematic. În acest sens, tema anului 2011 a fost cea a copiilor, familiei și migranților, iar în România au fost examinate 21 de dispoziții ale CSE, făcându-se 7 constatări de conformitate și 7 constatări de nonconformitate, în timp ce nonconformitatea României în comparație cu numărul de dispoziții examinate a fost de 33%.

Tema anului 2012 a fost locul de muncă, formarea profesională și acordarea de șanse egale, cu referire la art. 1, 9, 10, 15, 18, 20, 24 și 25 ale Cartei Sociale Europene, ca și la art.1 al Protocolului adițional din 1988. În 2012 a fost examinată aplicarea în România a CSE din 1996, rezultând că 17% din articolele examinate nu au corespuns cerințelor. Comitetul European pentru Drepturile Sociale (CEDS) a publicat, de asemenea, în 2012, concluziile unui raport realizat pe perioada cuprinsă între 2007 și 2011, privind conformitatea legislațiilor naționale cu art. 15, paragrafele 1, 2 și 3 ale CSE. Astfel, s-a constatat conformitatea legislației române în ceea ce privește angajarea în muncă a persoanelor cu dizabilități, dar și neacceptarea de către România, a dispozițiilor privind integrarea și participarea persoanelor cu dizabilități la viața comunității.

Astfel, luând fiecare dispoziție a CSE în parte, analiza FRA arată că România a adoptat articolele privind: dreptul la muncă, dreptul la o salarizare echitabilă, dreptul sindical, dreptul la negociere

³¹ Legea nr. 25/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, 9 martie 2012.

colectivă, dreptul copiilor și tinerilor la protecție, dreptul lucrătoarelor la protecția maternității, dreptul la orientare profesională, dreptul la protecția sănătății, dreptul la securitate socială, dreptul familiei la protecție socială, juridică și economică, dreptul copiilor și adolescenților la protecție socială, juridică și economică, dreptul la egalitatea de șanse și tratament în materie de angajare, fără discriminare față de sex, dreptul la informare și consultare, dreptul la protecție în caz de concediere, dreptul lucrătorilor la protecția propriilor creanțe în caz de insolvență a patronului acestora, dreptul reprezentanților lucrătorilor la protecție în întreprindere și facilitățile acordate acestora, dreptul la consultare și informare în procedurile de concediere colectivă.

În raportul FRA 2011 se arată că România nu adoptase articolele CSE privitoare la: dreptul la formare profesională, dreptul la protecție socială, dreptul muncitorilor de a lua parte la determinarea și îmbunătățirea condițiilor de muncă, dreptul persoanelor vârstnice la protecție socială dreptul la demnitate în muncă, dreptul la protecție împotriva sărăciei și a excluziunii sociale, dreptul la locuință.

În continuare, capitolul X al raportului FRA 2011 face referire la adoptarea diferitelor Convenții ale Consiliului European. Astfel, se arată că România este parte la 19 convenții. Conform analiștilor FRA, România nu a semnat 4 documente ale Consiliului European, și anume: Procedura de prelucrare a reclamațiilor colective privind Carta Socială Europeană, Convenția Europeană privind exercitarea drepturilor copiilor, Convenția privind accesul la documentele publice, Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie (Convenția de la Istanbul).

Același capitol X, folosind ca sursă raportul anual al Curții Europene a Drepturilor Omului, face o trecere în revistă a reclamațiilor privitoare la drepturile omului, adresate unei instanțe judecătorești, per 10 000 de locuitori, în România, arătând că în 2009 această cifră a fost de aproape 2,5, în 2010 a fost de peste 2,5, iar în 2011 sub 2,5. Referitor la aceeași problemă și folosind aceeași sursă, raportul arată că în decembrie 2011 în România existau 12 286 reclamații în curs, privitoare la drepturile omului.

În continuare, se prezintă o vedere de ansamblu asupra numărului de hotărâri date de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în privința României în 2011. Astfel, se arată că s-au emis 68 de hotărâri, dintre care 58 constatând cel puțin o violare, 3 constatând nici o violare și 7 alte hotărâri (satisfacție echitabilă, revizuirea hotărârilor, excepții preliminare și lipsa competenței). Tot aici

se arată că în 2011 existau 88 de hotărâri legate de cauze „importante” ce își așteptau executarea. În accepțiunea Consiliului European, cauzele „importante” sunt cele care scot la iveală probleme structurale sau generale ale statului implicat și a căror soluționare necesită adoptarea de măsuri. În anul 2012 se arată că existau 28 de cauze „importante” care așteptau executarea. În ceea ce privește anul 2012, raportul FRA menționează că România, alături de Bulgaria și Italia, au avut numărul cel mai mare de cauze aflate în curs de soluționare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului și ca sumă totală acordată ca satisfacție echitabilă a fost de 1 349 518 EUR.

Tot în cadrul capitolului X raportul FRA 2011 se referă la nivelul de adoptare al instrumentelor internaționale privitoare la drepturile omului: România a adoptat 9 convenții ale Organizației Națiunilor Unite, 12 protocoale facultative și dispoziții suplimentare ale ONU, 11 convenții și 8 protocoale facultative și dispoziții suplimentare ale Consiliului European. Se menționează în continuare, că majoritatea Convențiilor includ și implementarea unor organe de control ce supraveghează punerea lor în aplicare, mai ales prin procedura raportului periodic. În acest sens, în 2011, privitor la România, au fost publicate 2 rapoarte: cel al Comitetului European pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante și cel al Comitetului de experți privind limbile regionale și minoritare.

Raportul FRA 2012 menționează că România face parte din grupul statelor europene care au acceptat între 39 și 43 de instrumente ale ONU și ale Consiliului European privind drepturile omului și se numără printre statele care au semnat în 2012 Protocolul facultativ nr. 3 al Convenției privind Drepturile Copilului.

Sistemul procedurilor speciale reprezintă un instrument important al dispozitivului ONU pentru protecția drepturilor omului, cuprinzând toate categoriile de drepturi (civile, politice, economice și sociale) și constând în: realizarea de vizite în diferite state; intervenția în dosare individuale prin comunicarea cu statul sau cu alți actori implicați în vederea atenționării acestora cu privire la acuzațiile de violări sau abuzuri ale drepturilor; realizarea de studii tematice speciale și organizarea de consultări cu diferiți experți; dezvoltarea normelor internaționale privind drepturile omului; sensibilizarea opiniei publice; oferirea de consiliere privind cooperarea tehnică. În sensul îndeplinirii acestor atribuții, raportul menționează că în 2012 au fost trimise un număr de 28 de comunicări către mai multe state, printre care și România.